

UN MORMÎNT DIN PRIMA EPOCĂ A FIERULUI DESCOPERIT LA IAȘI

DE

CONSTANTIN ICONOMU și CĂTĂLIN PIU

În anul 1986 s-a descoperit la Iași, în mod ocazional, un mormînt de incinerare din prima epocă a fierului, la locul numit „Crucea lui Ferent” din cartierul Nicolina. La circa 50 m nord-est de monumentul medieval „Crucea lui Ferent”¹, pe terasa inferioară din stînga pîrului Nicolina, atît cercetările de suprafață, cît și săpăturile arheologice au pus în evidență bogate și variate resturi de locuire din epoci diferite. Astfel, în acest loc s-au descoperit anterior, prin cercetări de teren, fragmente ceramice care aparțin Hallstattului timpuriu², culturii Sintana de Mureș³, perioadei prefeudale⁴, feudalismului timpuriu și dezvoltat⁵. Tot de aici provine și o fibulă digitată din bronz aurit, care corespunde cu o locuire aparținînd secolelor VI—VII e.n., documentată printr-un sondaj efectuat în anul 1964⁶.

Mormîntul hallstattian a fost descoperit ocazional datorită unor excavații pentru fundația unui bloc de locuințe. Săpăturile ulterioare pentru fundații și prelevări de pămînt au desființat aproape complet această porțiune a terasei pîrului Nicolina, fără să mai apară descoperiri similare celei pe care o publicăm acum. Groapa mormîntului a fost afectată în proporție de un sfert de lucrările de excavație, cu care prilej a avut de suferit și inventarul de piese ceramice al mormîntului, fără să putem preciza ce anume și cît s-a distrus. Groapa are în profil forma de clopot, partea superioară fiind retezată și suprapusă de nivelul medieval tîrziu și de locuirea modernă, dimensiunile ei fiind de 0,35 m înălțimea și 0,75 m diametrul la bază. Groapa, excavată într-un strat de argilă, era umplută cu pămînt de granulație măzăröasă de culoare neagră. Pe fundul gropii, pe un strat de pămînt cenușos și cu pigmenți de cărbuni, gros de 5 cm, au fost așezate două urne acoperite la gură de două strachini puse cu gura în jos. Urnele descoperite nu au fost amplasate inițial în centrul gropii, ci lateral; una dintre ele, cea mai mare și mai bine păstrată, avea cu probabilitate locul principal în cadrul acestui complex funerar.

Prima urnă, cea mare, avea în interior resturi de oase umane arse, fragmentele unui vas de mici dimensiuni și doi cercei de bronz, iar pe buză s-a găsit așezată o strachină cu gura în jos. Cea de a doua urnă, de mici dimensiuni, păstrată fragmentar, avea în interior oase umane arse, iar la partea superioară era așezată o strachină mică cu gura în jos. Iată și descrierea detaliată a inventarului acestui mormînt:

Urna mare prezintă forma bitroneică; jumătatea inferioară are pereții conici și baza ușor reliefată, iar cea superioară este bombată, cu decor de caneluri orizontale dispuse în bandă (fig. 1/1; 2/2). Peste jumătatea superioară se dezvoltă o buză lată, conică, mult ridicată în sus. Pasta, fără luciu, este cenușie la exterior și cărămizie în interiorul vasului. Dimensiunile piesei sînt: înălțimea 23,5 cm; diametrul maxim 25,5 cm; diametrul bazei 8,5 cm. Din interiorul urnei provin fragmentele ceramice ale unui vas, probabil o strachină hemisferică, cu pereții cărămizii la exterior și negri, lustruiți, în interior (fig. 2/5), depusă odată cu oasele arse de pe rugul funerar. În aceeași urnă au fost descoperiți doi cercei de bronz; primul, din sîrmă turtită, cu capetele petrecute, avînd

¹ N. A. Bogdan, *Orașul Iași*, monografie istorică, ed. a II-a, Iași, 1913, p. 134—135, 330—331, 378; D. Bădărău, I. Caproșu, *Iași vechilor zidiri*, Iași, 1974, p. 237—238; N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*. Direcția Patrimoniului Cultural Național, Biblioteca monumentelor istorice din România, București, 1974, p. 486, vocea Iași — „Crucea lui Ferent”, cu bibliografia.

² N. Zaharia, M. Petrescu-Dimbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic pînă în secolul al XVIII-lea*, București, 1970, p. 202 și fig. LXXIII/2—3; CLXXVIII/13.

³ *Ibidem*, p. 202.

⁴ *Ibidem*, p. 202, fig. LXXIII/4.

⁵ *Ibidem*, p. 202, pl. LXXIII/5—7.

⁶ *Ibidem*, p. 202; Dan Gh. Teodor, *Cercetări*, II, 1971, p. 119—128; în cursul săpăturilor a fost descoperit și un mormînt de înhumare aparținînd culturii Noua, rămas inedit. Informație D. Gh. Teodor. Cf. V. Chirică, M. Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, vol. I, Iași, 1984, p. 197.

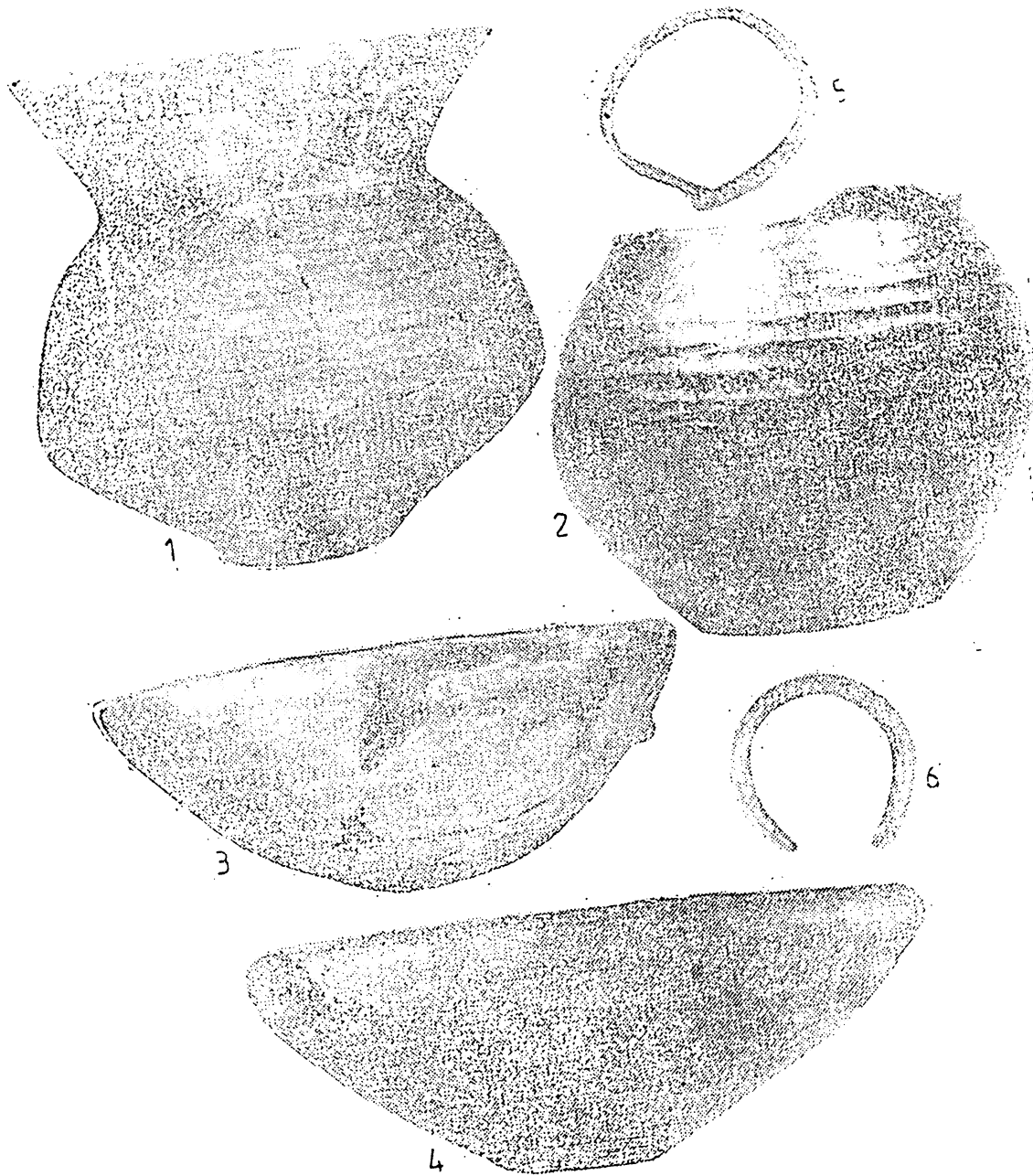

Fig. 1. Iași — „Crucea lui Ferent”: urne bitronconice (1—2), străchini (3—4), cercei de bronz (5—6).

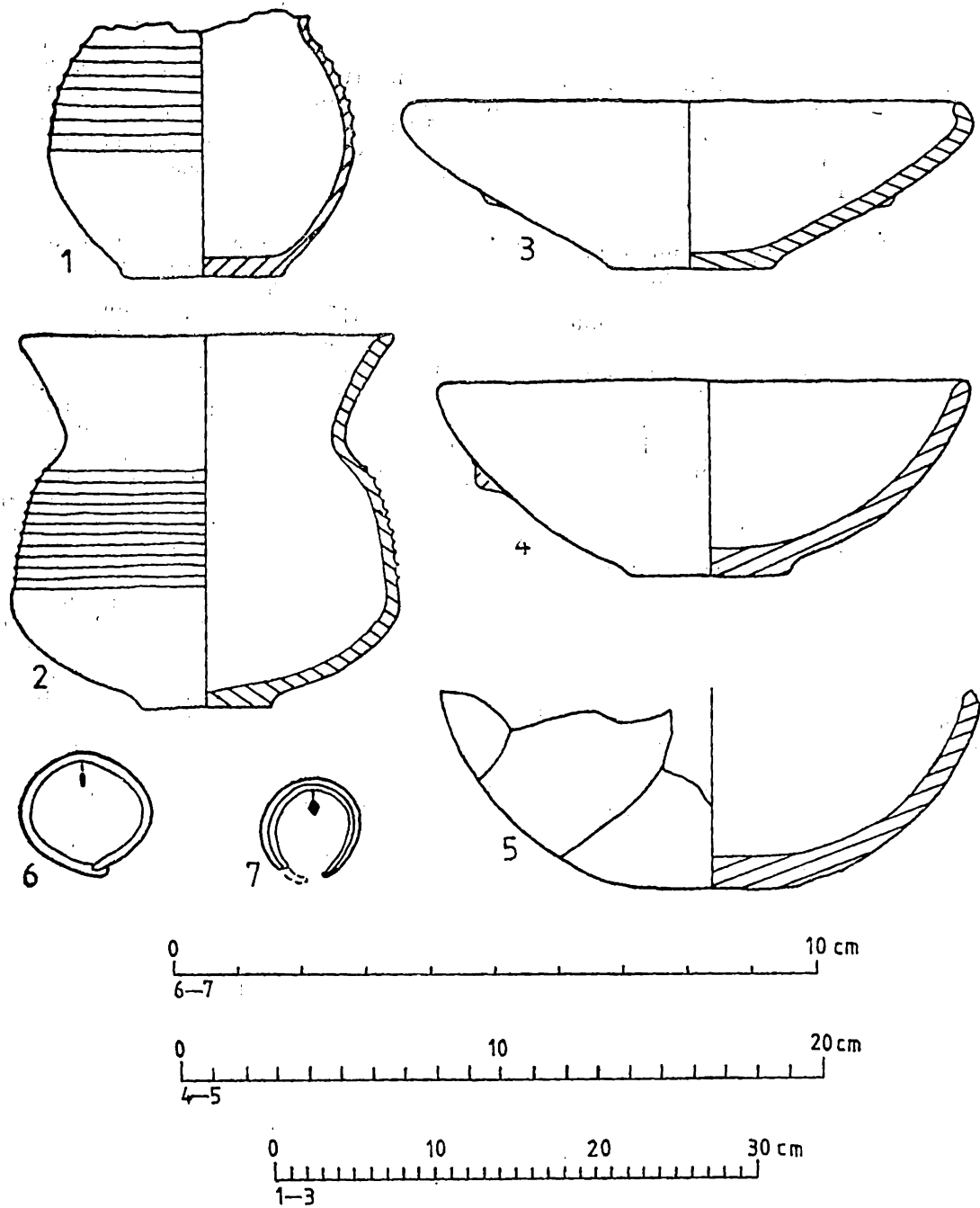

Fig. 2. — Iași „Crucea lui Feriș”: urne bitronconice (1-2), străchini (3-5), cercei de bronz (6-7).

diametrul maxim de 2 cm (fig. 1/5 ; 2/6), iar cel de-al doilea, fragmentar, din simă de bronz, rombică în secțiune, cu diametrul maxim de 1,5 cm (fig. 1/6 ; 2/7).

Strachina capac de pe gura urnei mari, păstrată fragmentar, are forma conică și buza arcuită, plecată spre interior. În jumătatea superioară, la exterior, apar proeminențe conice, plate, puțin dezvoltate, probabil în număr de două. Pereții vasului, din pastă poroasă, sînt lustruiți pe ambele fețe; culoarea la exterior este cărămizie și în interior neagră, cu pete cărămizii. Dimensiunile strachinii sînt : înălțimea 10 cm ; diametrul maxim 36 cm ; diametrul bazei 10 cm (fig. 1/4 ; 2/3).

Cea de a doua urnă, de dimensiuni mai mici, păstrată fragmentar, are corpul globular cu lecor de caneluri în bandă în jumătatea superioară (fig. 1/2 ; 2/1). Buza îi lipsește. Pereții vasului înt la exterior de culoare brun închis, cu pete negre și în interior, cărămizii. Dimensiunile vasului sînt : înălțimea (partea păstrată) 16,5 cm ; diametrul maxim 19,5 cm ; diametrul bazei 9,5 cm.

Strachina capac a acestei urne, de mici dimensiuni, fragmentară dar întregită, are forma conică, buza verticală, baza ușor reliefată și probabil două apucători plate dispuse simetric la exterior, în jumătatea superioară a vasului (fig. 1/3 ; 2/4). Pereții urnei sînt din pastă poroasă, grosieră, fără lustru, de culoare cărămiziu-cenușie la exterior și neagră în interior. Dimensiunile acestei piese sînt : diametrul maxim 17 cm ; înălțimea 6,3 cm ; diametrul bazei 5 cm.

Inventarul ceramic al acestui mormînt nu este prea variat, fiind alcătuit din două urne, dintre care una fără buză, și trei străchini, din care doar una a putut fi întregită complet. Unele rezintă, în mare, analogii cu cele de la Cotu Morii, deși la Iași—„Crucea lui Ferent” se înregistrează o diferență notabilă la buza piesei întregi, care este înaltă și conică. Străchinile, în afară de apucători, nu au nici-un fel de decor cu toate că în urma cercetărilor de teren s-a documentat un fragment cu caneluri orizontale dispuse în bandă⁷. Strachina mare de la Iași—„Crucea lui Ferent” rezintă analogii cu o piesă aparținînd grupului Corlăteni de la Tîrpești⁸, iar strachina mică are asemănări cu un alt exemplar de la Tîrpești, dar de dimensiuni mai mari⁹. Vasele ceramice de la Iași—„Crucea lui Ferent”, deși puțin numeroase, sînt totuși suficient de caracteristice pentru a putea permite atribuirea lor fazei a doua a grupului Corlăteni¹⁰, care coincide cu prima etapă din șezarea eponimă de la Corlăteni și cu mormintele de incinerare plane de la Cotu Morii—Iași și, în atare, această nouă descoperire poate fi atribuită Hallstattului B.

Deși izolat, mormîntul de la Iași—„Crucea lui Ferent” adaugă unele elemente noi în privința cunoașterii mai bune a grupului trac de tip Corlăteni din prima epocă a fierului. Astfel, în mormînt a fost pusă în evidență o nouă variantă de urnă bitronconică ; se cunoaște mai bine ritualul de incinerare, cu oase arse depuse în urnă și acoperite cu capac, toate așezate în groapă în formă de clopot ; pentru prima dată într-un mormînt hallstattian timpuriu din Moldova sînt atestați cerceii de bronz, care pot fi socotiți mai degrabă drept podobe purtate cu probabilitate de o persoană de sex feminin decît elemente de ritual funerar ; este documentat la Iași un mormînt hallstattian împurii care eventual făcea parte dintr-o necropolă mai mare și care se alătură descoperirilor similare de la Trifești, Vaslui și Cotu Morii aparținînd grupului Corlăteni. Cantitatea mică de case nu a permis stabilirea faptului dacă în cele două urne de incinerare au fost depuse oasele arse ale unui singur individ sau fiecare urnă a servit pentru îngroparea resturilor incinerate a doi indivizi diferiți.

UNE TOMBE DE L'ÉPOQUE DU FER ANCIEN DÉCOUVERTE À IAȘI

Résumé

En 1986, on a découvert à Iași, dans l'endroit surnommé „La croix de Ferent”, une tombe d'incinération ayant la forme de cloche. L'inventaire se compose de : une urne complète qui contient, outre le débris calcinés, les fragments d'un vase de petites dimensions et deux boucles d'oreilles en bronze. La deuxième urne, fragmentaire, contenait de débris calcinés et comme couvercle elle avait une écuelle renversée au bord en bas.

La tombe de Iași — „La croix de Ferent” — peut être attribuée au deuxième âge du groupe thrace de Corlăteni et appartient de point de vue chronologique au Hallstatt B.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. Iași — „La croix de Ferent” : urnes bitronconiques (1—2), écuelles (3—4), boucles d'oreilles en bronze (5—6).

Fig. 2. Iași — „La croix de Ferent” : urne bitronconique (1—2), écuelles (3—5), boucles d'oreilles en bronze (6—7).

⁷ Cf. nota 2.

⁸ S. Marinescu-Bilcu, *Thraco-Dacica*, 2, 1981, p. 136, fig. 5/3 ; A. László, *Hallstatt timpuriu și mijlociu pe teritoriul Moldovei*, teză de doctorat, Iași, 1985, p. 60—61, pl. N/37, tip Ca.

⁹ S. Marinescu-Bilcu, *op. cit.*, p. 156, fig. 4/13 ; A. László, *op. cit.*, p. 59, fig. IX/13.

¹⁰ Vezi în acest volum C. Iconomiu și M. Tanasachi, *Descoperirile arheologice din necropola hallstattiană timpurie de la Cotu Morii — Iași, passim.*